

Politiken för global utveckling

Till utrikesutskottet

Den 27 september 2016 beslutade utrikesutskottet att ge miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2015/16:182 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 och motioner som väckts med anledning av skrivelsen i de delar som rör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över skrivelsen i de delar som rör utskottets beredningsområde och över motion 2016/17:33 (V) yrkande 14.

I yttrandet finns en avvikande mening (V).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I skrivelsen redovisar regeringen för riksdagen arbetet med tematiska PGU-områden (politik för global utveckling) 2014–2016 kopplat till de globala målen.

De delar av skrivelsen som rör miljö- och jordbruksutskottets beredningsområde är:

- Mål 6. Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.
- Mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.
- Mål 13. Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och deras konsekvenser.
- Mål 14. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling.
- Mål 15. Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

I skrivelsen belyser regeringen sitt arbete för att uppnå dessa mål och de eventuella mål- och intressekonflikter som kan finnas på området.

Motionen

Enligt kommittémotion 2016/17:33 av Hans Linde m.fl. (V) yrkande 14 bör Naturvårdsverket ges i uppdrag att i sin årliga officiella statistik över växthusgasutsläpp i Sverige, som rapporteras till FN:s klimatkonvention, även redovisa de konsumtionsbaserade utsläppen.

I nuläget rapporterar Naturvårdsverket årligen sin officiella statistik över växthusgasutsläppen till FN:s klimatkonvention (UNFCCC). I denna statistik ingår endast de utsläpp som sker inom Sverige. Utsläppen från vår konsumtion synliggörs inte och därmed finns det inte heller åtgärder och styrmedel för att komma till rätta med dessa snabbt växande utsläpp. Sammanslutningen Klimatmålsinitiativet har föreslagit att ett nytt etappmål införs för att mäta och minska Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp. Vänsterpartiet välkomnar förslaget och fram tills dess att ett etappmål för konsumtionsrelaterat utsläpp införts anser Vänsterpartiet att det är av stor betydelse att dessa utsläpp uppmärksammas.

Utskottets ställningstagande

Av skrivelsen framgår att regeringen vill, i enlighet med generationsmålet, minska den svenska konsumtionens negativa miljöpåverkan globalt, inklusive i utvecklingsländer. Svensk konsumtion påverkar rättvis och hållbar global utveckling. Det ekologiska fotavtrycket från svenskars konsumtion ökar och ligger i dag på en nivå som inte är förenlig med en långsiktigt hållbar global utveckling inom de planetära gränserna.

Regeringens arbete med hållbar konsumtion och produktion utgår bl.a. från FN:s tioåriga ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion. Naturvårdsverket är nationell fokalpunkt med uppgift att samordna och driva på att ramverket genomförs i Sverige. Det nationella genomförandet är i första hand inriktat på hållbar konsumtion. Sverige ska också stödja de globala programmen om hållbar offentlig upphandling och hållbara livsstilar och utbildningar. Sverige har åtagit sig att leda programmet om hållbara livsstilar och utbildning tillsammans med Japan och WWF International.

Regeringen kommer att initiera åtgärder för att stärka genomförandet av generationsmålet. För att främja en hållbar konsumtion är det även viktigt att sätta in åtgärder i produktionsländerna, så nära källan till problemet som möjligt. Regeringen kommer på basis av Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering av miljömålen att gå vidare med att identifiera vilka produktgrupper som har mest miljö- och klimatpåverkan och vilka Sveriges viktigaste handelspartner är för dessa varugrupper, för att i ett nästa steg utveckla relevanta strategier.

Av budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20) framgår att en central del av regeringens strategi för hållbar konsumtion är att underlätta för enskilda konsumenter att konsumera mer hållbart. Strategin kommer att vara en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet med att genomföra generationsmålet och det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion.

I propositionen (utg.omr. 18) framhålls det att strategin för hållbar konsumtion tar sikte på vad staten i ett första steg kan göra i samverkan med andra centrala aktörer såsom kommuner, näringsliv och det civila samhällets organisationer för att underlätta för enskilda konsumenter att konsumera mer hållbart. För vissa av åtgärderna är även generationsmålet och miljömålen riktmärken för strategin, likaså FN:s globala hållbarhetsmål (Agenda 2030), inte minst målet om hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Strategin tar bl.a. sikte på att

- öka kunskaperna om konsumtionens konsekvenser för enskilda, samhället och miljön, såväl nationellt som globalt
- fördjupa samverkan mellan offentliga aktörer, näringslivet och det civila samhället, på såväl lokal och nationell som global nivå
- stimulera beteendemönster som beaktar hållbarhetsaspekter
- främja ett effektivt utnyttjande av resurser
- motverka att varor och tjänster är skadliga för hälsa och miljö.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om konsumtionsbaserade utsläpp, bl.a. i betänkande 2015/16:MJU20. I betänkandet redovisas bl.a. att Miljömålsberedningen i sitt delbetänkande (SOU 2016:21) bedömt att den svenska konsumtionen medför betydande utsläpp av växthusgaser och att Sverige bör överväga alla möjligheter att minska denna påverkan på miljön. Miljömålsberedningen framhåller att för att uppfylla generationsmålet när det gäller målet Begränsad klimatpåverkan behövs det även strategier och åtgärder för att främja en mer hållbar konsumtion i Sverige, vilket kan resultera i minskad klimatpåverkan i andra länder. Vidare anför följande i betänkandet:

Olika metoder finns för att uppskatta utsläpp av växthusgaser baserat på konsumtion i stället för produktion. Enligt Miljömålsberedningen finns emellertid fortfarande stora felkällor i beräkningarna av utsläppen från konsumtionsperspektivet, men metoder är under utveckling i Sverige, inom OECD och FN. Det framhålls vidare att även om modeller kan förbättras över tid så styr Sverige inte över tillgången till relevant statistik. Mot bakgrund av de svårigheter beredningen pekat på när det gäller mätbarhet, beroendet av utsläppsutvecklingen i omvärlden och frågans komplexitet i övrigt har beredningen bedömt att det långsiktiga utsläppsmålet i dagsläget bör reserveras för de territoriella utsläpp som Sverige har ansvar för inom ramen för FN:s klimatkonvention och vårt medlemskap i EU. Beredningen pekar samtidigt på vikten av att i enlighet med generationsmålet utveckla åtgärder och strategier för att motverka utsläpp från konsumtionen.

Även i betänkande 2014/15:MJU13 har frågan om konsumtionsbaserade utsläpp behandlats. Under utskottets ställningstagande redovisas följande:

Utskottet delar regeringens uppfattning att de utsläpp som sker i andra länder och som orsakas av svensk konsumtion i ökad utsträckning behöver följas upp och analyseras för att ge en bättre förståelse för hur vår livsstil och konsumtion påverkar klimatet. De omfattande utsläppsminskningar som krävs till 2050 och som behöver fortsätta därefter kommer som regeringen anför att kräva en strukturell omställning av samhället och omfattande investeringar.

När det gäller bokföring och rapportering är de industrialiserade länderna enligt FN:s klimatkonvention och Kyotoprotokollet skyldiga att inventera och beräkna hur stora utsläpp av växthusgaser som sker inom respektive land. Rapporteringen ska ske enligt detaljerade rapporteringsriktlinjer. Naturvårdsverket genomför Sveriges rapportering enligt det generella format som FN efterfrågar i rapporteringsriktlinjerna.

Utskottet anser att de konsumtionsbaserade utsläppen behöver uppmärksammas och att åtgärder behövs både i Sverige, EU och internationellt för att de globala utsläppen ska minska.

Det kan även framhållas att Naturvårdsverket har tagit initiativ till ett treårigt forskningsprogram, Prince, för att ta fram fler indikatorer som gör det möjligt att övervaka hur svensk konsumtion påverkar miljön i och utanför Sverige. Forskarna kommer att identifiera de produktgrupper som har störst miljöpåverkan och ta fram metoder som gör det möjligt att följa upp generationsmålet. Forskningsprogrammet pågår fram till 2018.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att de utsläpp som sker i andra länder på grund av svensk konsumtion i ökad utsträckning behöver följas upp,

analyseras och leda till att åtgärder vidtas. Utskottet ser positivt på att regeringen tagit fram en strategi för hållbar konsumtion som kan bidra till uppmärksamhet kring konsumtionens konsekvenser i Sverige och i andra länder. Utskottet noterar också att arbete pågår när det gäller metoder och indikatorer för beräkningar av utsläpp från konsumtion. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att motionsyrkandet inte bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida. Motion 2016/17:33 yrkande 14 kan därmed avstyrkas av utrikesutskottet.

I övrigt har utskottet inte något att anföra med anledning av regeringens skrivelse.

Stockholm den 10 november 2016

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Kristina Yngwe (C), Jonas Jacobsson Gjörtlér (M), Isak From (S), Åsa Coenraads (M), Jan-Olof Larsson (S), Stina Bergström (MP), Gunilla Nordgren (M), Monica Haider (S), Anders Forsberg (SD), Lars Tysklind (L), Jens Holm (V), Lars-Axel Nordell (KD), Johan Büser (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Runar Filper (SD) och Kristina Nilsson (S).

Avvikande mening

Konsumtionsbaserade utsläpp (V)

Jens Holm (V) anför:

Vänsterpartiet strävar efter klimaträttvisa. Med det menas att vi tittar specifikt på klimatförändringarna utifrån ett rättviseperspektiv och vem som påverkar respektive drabbas av klimatförändringarna. Utifrån ett klimaträttviseperspektiv är det de rika länderna som har det historiska ansvaret för klimatförändringarna och även det största ansvaret för att minska sina utsläpp.

Om Sverige ska kunna ta sitt klimatansvar måste vårt lands klimatpåverkan synliggöras. Ska vi minska vår klimatpåverkan måste vi se hur både vår konsumtion och vår produktion bidrar till klimatförändringarna. En studie av Uppsala universitet och en sammanställning av Naturvårdsverket av Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser har visat att de konsumtionsbaserade utsläppen ökar medan de inhemska utsläppen av konsumtion har minskat. Vänsterpartiet anser att detta belyser två viktiga insikter: för det första att sambandet mellan ekonomisk tillväxt och klimatpåverkan inte är brutet, och för det andra att rättvisa globala klimatavtal och nationella målsättningar behöver en konsumtionsbaserad bokföring av växthusgasutsläppen.

I nuläget rapporterar Naturvårdsverket årligen sin officiella statistik över växthusgasutsläpp till FN:s klimatkonvention (UNFCCC). I denna statistik ingår endast de utsläpp som sker inom Sverige. Utsläppen från vår konsumtion synliggörs inte, och därmed finns det inte heller åtgärder och styrmedel för att komma till rätta med dessa snabbt växande utsläpp. Sammanslutningen Klimatmålsinitiativet har föreslagit att ett nytt etappmål införs för att mäta och minska konsumtionsbaserade utsläpp. Vänsterpartiet välkomnar förslaget.

Fram tills dess att ett etappmål för konsumtionsrelaterade utsläpp införs anser Vänsterpartiet att det är av stor betydelse att dessa utsläpp uppmärksammas. Regeringen bör därför ge Naturvårdsverket i uppdrag att till sin årliga officiella statistik över växthusgasutsläpp i Sverige som rapporteras till FN:s klimatkonvention även rapportera de konsumtionsbaserade utsläppen.

Särskilt yttrande

Konsumtionsbaserade utsläpp (SD)

Anders Forsberg (SD) och Runar Filper (SD) anför:

Sverigedemokraterna tillstyrker inte påståendet ”det ekologiska fotavtrycket från svenskars konsumtion ökar och ligger i dag på en nivå som inte är förenlig med en långsiktigt hållbar global utveckling inom de planetära gränserna”.

Begrepp som ekologiskt fotavtryck, långsiktigt hållbar utveckling och planetära gränser är komplexa och lämpar sig inte för förenklade utsagor som denna. Sverigedemokraterna noterar att Sveriges koldioxidutsläpp är relativt låga och att svenskars konsumtion knappast kan framställas som ett globalt hot på det sätt som nuvarande formuleringar gör gällande. Sverigedemokraterna ser i princip positivt på handelns och indirekt även konsumtionens roll för den globala utvecklingen.